

УДК 371.26

ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ТЕСТІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Андрій Панченков

*Український центр оцінювання якості освіти,
м. Київ, вул. Черновола, 24,
тел.: 044 503 37 95,
panchenkovukr@gmail.com*

У статті розглянуто можливості вимірювання рівня розвитку комунікативної компетентності через виявлення процесуальних складових предметної компетентності з української мови

Ключові слова: компетентність, комунікативна компетентність, тест, тестове завдання

Сучасна теорія та практика педагогічних вимірювань – це міждисциплінарна галузь науки, що стрімко розвивається шляхом фундаментальних і прикладних досліджень. Одним з найвагоміших завдань цієї царини є вимірювання рівня сформованості компетентності.

У працях британського психолога Джона Равена [3, с. 65-69] компетентність тлумачиться як специфічна здатність, що є необхідною для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній царині та охоплює вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Бути компетентним викладачем, батьком, будівельником тощо – означає мати набір специфічних компетентностей різного рівня (спостерігати, бути глибоко обізнаним з певного предмета, самостійно ставити питання, доводити свою точку зору, долати міжособистісні конфлікти тощо). Окрім того, Рамен говорить про «найвищі компетентності», котрі передбачають наявність у людини високого рівня ініціативи, здатності організувати людей на досягнення поставленої мети, готовності оцінювати й аналізувати соціальні наслідки своїх дій тощо. Природа компетентності є такою, що вона може виявлятися лише в нерозривній єдності з цінностями людини, тобто за умови глибокої особистісної зацікавленості в цьому виді діяльності.

Кілька років поспіль в Україні впроваджується зовнішнє незалежне оцінювання (тестування) для випускників середніх загальноосвітніх навчальних закладів, які виявили бажання навчатися у вишах. Тест зовнішнього незалежного оцінювання з української мови спрямований на вимірювання рівня розвитку предметної (комунікативної) компетентності [1] з української мови, що складається з кількох змістових ліній:

1. **Мовленнєва лінія** (уміння й навички в певних видах мовленнєвої діяльності, зокрема читання та письма).
2. **Мовна лінія** (системні знання про мову як засіб вираження думок і почуттів людини та формування мовних умінь і навичок).
3. **Соціокультурна лінія** (ступінь засвоєння культурних і духовних цінностей українського народу, норм, що регулюють стосунки, сприяють естетичному та морально-етичному розвитку).

4. **Діяльнісна лінія** (загальнонавчальні вміння та навички, стратегії, що визначають мовленнєву діяльність).

Вимірювання рівня розвитку комунікативної компетентності провадиться через виявлення відповідності конкретних здатностей, сформованих у випускника, відповідним процесуальним складовим предметної компетентності з української мови [2].

Проілюструємо таке вимірювання кількома прикладами тестових завдань з української мови, наводячи після кожного завдання перелік процесуальних складових предметної компетентності, що ним перевіряються.

Прочитайте текст і виконайте завдання 1-3 до нього.

(1) Ще півгодини тому буря шпурляла опалим листом і дрібним гіллям, нахилила верхівіття дерев рясними хвилями дощу, розривала тьмяне небо блискавками, а зараз прозора, м'яка тиша оповила помолоділу землю. (2) *Зарум'янив*ся схід просвітлілого неба, на якому з'явилися кучеряві світлі хмаринки. (3) Розправилось обважніле від дощу *верб*я і вже не п'є довгим гіллям воду зі ставу. (4) *Крякаю*чи від насолоди побрели до водойми рябенькі качечки, що поховалися від зливи у високих густих *бур'я*нах, їхнє пір'я лисніло проти світла чистотою та охайністю.

1. Орфографічна помилка допущена в написанні слова

- А зарум'янився
- Б верб
- В крякаючи
- Г бур'янах

[Розпізнавати вивчені орфограми. Знаходити й виправляти орфографічні помилки на вивчені правила].

2. Пунктуаційна помилка допущена в реченні

- А першому
- Б другому
- В третьому
- Г четвертому

[Правильно ставити розділові знаки в простому реченні. Знаходити й виправляти помилки на вивчені правила].

3. Однорідні означення є в реченні

- А першому
- Б другому
- В третьому
- Г четвертому

[Розрізняти речення за наявністю чи відсутністю однорідних членів речення]

У завданнях 4-7 оберіть один варіант відповіді з кількох запропонованих.

4. Наголос на першому складі мають усі слова рядка

- А центнер, олень, донька, кухарський
- Б вимова, колесо, легко, призов
- В кількість, легкий, чуйно, підмет
- Г килим, марний, набік, ознака
- Д мілко, розбір, подушка, поспіль

[Розпізнавати й виправляти похибки й помилки, пов'язані з наголошуванням слів].

5. Неправильно утворено форму наказового способу дієслова *сісти* в рядку

- А сядь
- Б давайте сядемо
- В сядьмо

Г хай сяде

Д нехай сядуть

[Розрізняти речення за наявністю чи відсутністю однорідних членів речення]

6. Правильно побудовано словосполучення рядка

А ходити за грибами

Б виконувати згідно наказу

В працювати по суботах

Г молодший мене

Д перший за списком

[Визначати форми наказового способу дієслів. Відрізняти правильні форми дієслів від помилкових].

У завданнях 7-8 до кожного рядка, позначеного цифрою, доберіть відповідник, позначений буквою.

7. З'ясуйте, якою частиною мови є виділені слова у реченні (цифра позначає наступне слово):

Коли ходиш по (1)сповненій тасмнищами землі, до (2)всього придивляючись, багато бачиш, вивчаєш світ у найменших його подробицях, то (3)краще розумієш значущість (4)минулого.

А іменник;

Б прикметник

В займенник

Г дієприкметник (форма дієслова)

Д прислівник

[Розпізнавати частини мови].

8. З'ясуйте причину вживання розділового знака

	А	Б	В	Г	Д
1				X	
2			X		
3					X
4	X				

Тип речення

1 тире перед

узагальнювальним словом

2 тире між підметом і

присудком

3 тире при відокремленій

прикладці

4 тире

безсполучниковому

реченні

А

Б

В

Г

Д

в

Д

Дмухнув вітрець – і мрії ті пропали.

Ні сивий академік, ні найталановитіший

мовознавець, ні учитель, ні учень – ніхто не відповів на це питання.

Соловей співає – серце завмирає.

У будь-якій ситуації залишатися Людиною – ось

єдина умова життя.

Часом над горами встає веселка – різнобарвний

стовп світла.

Приклади

[Обґрунтовувати вживання розділових знаків за допомогою вивчених правил. Правильно ставити розділові знаки в реченні].

Прочитайте текст і виконайте завдання 9-16 до нього.

Шевченко назавжди

(1) «Щоб убити поета, досить поставити йому пам'ятник» – цей дещо категоричний афоризм в Україні набув виняткової актуальності. Кількість монументів Батькові нації не піддається підрахунку. Та йдеться не про те, що будь-якого поета краще читати, ніж на нього дивитися. Питання: на кого дивитися? На похмурого старого (про всяк випадок нагадаю: Тарасові Григоровичу було відпущено 47 років земного життя), заглибленого у

свої невеселі думки. Цей канонічний образ Кобзаря – лише одне з можливих обличчя живого Шевченка, до створення якого він доклав певних зусиль сам, але чи такого його обличчя потребує сучасна Україна? Сивочолий образ Кобзаря веде свій початок від офорта Василя Штернберга, яким було проілюстровано першу збірку поета. Насправді ж, 1840 року, коли вийшло перше видання «Кобзаря», його автор був 26-річним красенем, перед яким капітулювали чимало аристократок.

(2) Усе просто: Шевченко сформувався на хвилі європейського романтизму, коли постає автор перетворювалася на окремий майданчик для творчості. Байрон, Гюго, Лермонтов, Міцкевич, Паганіні, Ліст і десятки інших літераторів, художників, композиторів були визнані цікавими не лише як виробники творів, а також як володарі думок, громадські лідери, законодавці моди. Їхній образ (як тепер сказали б, імідж) ставав окремим продуктом творчості, витвором мистецтва, й від того, наскільки він був артистично переконливим, залежало якоюсь мірою донесення до публіки їхніх ідей. Шевченко грав у цю гру свідомо й із задоволенням.

(3) Під впливом яких саме чинників змінювався зовнішній вигляд поета від улюбленця салонів і маєтків до народного мудреця, патріарха – тема окремого дослідження. Крім обставин долі (хвороба, ув'язнення, заслання, військова служба), у цій зміні був і творчий, театральний елемент. Але жодного дешевого маскараду за зразком Байрона, який полюбляв гуляти Лондоном у турецьких строях. Із усього «малоросійського» в одязі пізнього Шевченка – лише смушкова шапка й вуса, все! У вишиванці він не фотографувався і майже ніколи не малював себе, кожух був стандартним міським зимовим одягом, а під кожухом був європейський сюртук і сорочка з краваткою за останньою модою. У такому костюмі несоромно було гуляти в Парижі й Лондоні.

(4) Гадаю, не було б перебільшенням визначити роль Шевченка в петербурзькому світі як денді. Денді – це не та людина, яка бездоганно дотримується вимог новітньої моди, а навпаки, та, якій дозволено моду порушувати й диктувати. До того ж, у традиціях Російської імперії манера вбиратися завжди сприймалася як дещо ідеологічно навантажене. Звісно, ідеться передусім не про одяг, а про цілісний образ, основою якого є водночас демонстрація національного коріння та волелюбного духу.

(5) Що ж до постійної похмурості, то сучасники запам'ятали зовсім іншу людину: веселу й чарівну (в колі людей, які були того гідні), з винятковим почуттям гумору, дещо беззахисну в побуті та цілком світську. Тільки така особа могла без зайвих зусиль справляти вплив на інших людей. Цей комплекс якостей найпростіше визначити грецьким словом «харизма». З такого металу ллють полководців, політиків, проповідників, інакше кажучи, лідерів. Такий Шевченко – живий і сучасний – значно ширший, ніж депресивний дідуган із позеленілих пам'ятників. Шевченко-страждалець є частиною дуже застарілого національного міфу, де українцям відведено роль покірних жертв історії, сусідів і географічних обставин. Таке бачення України не може виховати в сучасниках нічого, крім комплексу жертви. Від страждальця до невдахи – один крок.

(6) Реальну людину, яка стала «іконою» нації, важко назвати лузером. Кожна не просто не сприятлива, але насправду критична обставина біографії парадоксально дарувала Шевченкові перевагу як особистості та митцеві. Народження в сім'ї кріпака – укоріненість у народну культуру, сирітство – незалежний характер, служба в пана – знайомство з Європою. І все це разом – унікальний життєвий досвід. Денді, харизматичний лідер – ці іншомовні слова насправді цілком відповідають потребам сучасної доби. Час нагадати, що Шевченко може стати для наших сучасників зразком успішності. Як іще назвати людину, котра спромоглася перекодувати свій народ, а пам'ятники якій стоять по всьому світу?

(7) Як іще назвати людину, котру сучасні українські студенти фамільярно називають «Шева» й тексти якої успішно кладуть на акорди важкого року? Попри все, що ми намагалися з ним зробити, Шева досі живий!

За Ю. Макаровим, журнал «Український тиждень» (611 слів)

[Уважно читати, усвідомлювати й запам'ятовувати зміст прочитаного, диференціюючи в ньому головне та другорядне.

Орієнтуватися в змісті прочитаного висловлення.

Уміти користуватися різноманітними виражальними засобами української мови в процесі спілкування для оптимального досягнення мети спілкування.

Критично оцінювати прочитане.

Виконувати мисленнєві дії – аналіз, порівняння, узагальнення, конкретизацію, синтез, робити висновки за аналогією, моделювати]

9. Ідея тексту висловлена в реченні

- А** Щоб убити поета, досить поставити йому пам'ятник.
- Б** Будь-якого поета краще читати, ніж на нього дивитися.
- В** Шевченко-страждалець є частиною дуже застарілого національного міфу.
- Г** *Шевченко може стати для наших сучасників зразком успішності.*

10. Засобами міжфразового зв'язку 1-го та 2-го речень тексту є

- А** лексичні повтори
- Б** займенники
- В** прислівники
- Г** синоніми

11. Приклади з одягом Байрона і Шевченка (абзац 3) протиставлені, бо в першому випадку йдеться про «дешевий маскарад», а в другому – про

- А** звичку дорого й модно одягатися
- Б** протест петербурзькій моді
- В** цілісний романтичний образ
- Г** дотримання народних звичаїв

12. Називаючи Шевченка «денді» (абзац 4), автор підкреслює його

- А** бездоганний одяг
- Б** аристократичні манери
- В** екстравагантну поведінку
- Г** *волелюбний характер*

13. Людині, названій в абзаці 6 «лузером», НЕ ВЛАСТИВО

- А** відчувати власну неповноцінність
- Б** постійно скаржитися на життя
- В** *негайно виправляти власні помилки*
- Г** звинувачувати у своїх невдачах інших

14. Серед ознак успішності Шевченка автор НЕ ЗГАДУЄ те, що

- А** Тарас Григорович перекодував свій народ
- Б** поет здобув унікальний життєвий досвід
- В** *твори Кобзаря вивчаються школярами*
- Г** пам'ятники йому стоять по всьому світу

15. Ознаками стилю тексту є

А уживання термінів, спеціальної фразеології, логічність, точність, обґрунтованість викладу;

Б *повтори, пристрасність викладу (захоплення), наявність окличних речень, питань, уживання суспільно-політичної лексики, емоційно забарвлених слів*

В широке вживання побутової лексики, емоційно забарвлених і просторічних слів, неповних речень;

Г переважання стилістично нейтральних мовних засобів, уживання канцелярської лексики, відсутність емоційно забарвлених слів, гранично точний виклад.

16. Жанр тексту –

А оповідання

Б рецензія

В репортаж

Г стаття

Завдання 17 передбачає створення власного висловлення.

19. Підтримайте або спростуйте думку: *«Боїться презирства лише той, хто на нього заслуговує»*.

Сформулюйте тезу, наведіть два-три переконливі аргументи, які найкраще підтвердять Ваші міркування. Проілюструйте Ваші думки посиланнями на приклади з художньої літератури (укажіть проблему, порушену письменником, назву твору, назвіть художній образ, через який проблему розкрито, наведіть цитату з твору тощо), історичні факти або випадки з життя. Не переказуйте змісту, не давайте повної характеристики образів. Сформулюйте висновки.

Орієнтовний обсяг роботи – 1 сторінка тестового зошита (200-250 слів).

[Усвідомлювати структуру власної пізнавальної діяльності.

Виконувати мисленеві дії – аналіз, порівняння, узагальнення, конкретизацію, синтез, експериментування, формулювати висновки, моделювати, робити припущення і добирати переконливі аргументи на підтвердження висловлених тез, критично оцінювати сприйняту інформацію, а також спростовувати хибні твердження, оперуючи відомими уявленнями і поняттями лінгвістичного й позалінгвістичного плану.

Будувати письмове висловлення логічно викладаючи зміст, підпорядковуючи його темі й основній думці, задуму, обраному стилю та типу мовлення, досягати визначеної комунікативної мети.

Знаходити й виправляти похибки та помилки в змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлень, стираючись на засвоєні знання].

Отже, тест зовнішнього незалежного оцінювання з української мови спрямований на вимірювання рівня розвитку предметної (комунікативної) компетентності шляхом виявлення відповідності конкретних здатностей, сформованих у випускника, відповідним процесуальним складовим предметної компетентності з української мови. Для вимірювання рівня розвитку комунікативної компетентності застосовуються такі форми завдань: 1) завдання з вибором однієї правильної відповіді; 2) завдання на встановлення відповідності; 3) відкрите завдання з розгорнутою відповіддю.

1. Державні стандарти базової середньої освіти // Директор школи. 2003. № 6–7. С. 3–7.

2. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Рідна мова. 5-11 класи. К., 2001.

3. Raven J. The Tragic Illusion: Educational Testing. Oxford, 2001. P. 65–69.

**MEASURING OF LEVEL OF COMMUNICATIVE COMPETENCE
DEVELOPMENT IN A TEST ON UKRAINIAN****Andrij Panchenkov**

*Ukrainian center of education quality certification,
Ukraine, Kyiv, Chornovola Str., 24,
phone.: 044 503 37 95
panchenkovukr@gmail.com*

Measuring of communicative competence is considered in the article. The concrete item examples and concrete aims are described.

Key words: competence, communicative competence, test, item.

**ИЗМЕРЕНИЕ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ В ТЕСТАХ ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ****Андрей Панченко**

*Украинский центр оценивания качества образования
Украина, г. Киев, ул. Черновола, 24,
тел.: 044 503 37 95
panchenkovukr@gmail.com*

В статье рассмотрены возможности измерения уровня развития коммуникативной компетентности за обнаружения процессуальных составляющих предметной компетентности по украинскому языку.

Ключевые слова: компетентность, коммуникативная компетентность, тест, тестовое задание.

Стаття надійшла до редколегії 27. 12. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010